ty plné bílého poprašku a poseté pozlacenými mřížemi, vykuchanými knihami a křehkými troskami, které skřípaly pod každým krokem. Napříč oknem s rozbitým sklem visela za jediný cíp záclona a poletovala v něm jako netopýr. Nad rozpoltěným krbem zůstalo jako jediná neporušená a čistá věc: zrcadlo rozložené v mohutném rámu.

A tu jsme se jeden druhému stali hluboce podobni a nedotknutost tohoto vysokého zrcadla nás začala přitahovat. Naprostá neporušenost mu dodávala jakési tělesnosti. Oba jsme sáhli po cihle a vší silou jsme je bez rozmýšlení rozbili. Prchli jsme po rozkmihané spirále schodiště, na němž hustý rum zakrýval schody. Dole jsme se na sebe podívali; ještě jsme byli vzrušeni a už jsme se styděli za záchvat barbarství, které v nás tak náhle vzkypělo a vedlo naši ruku.

„Co chceš! Člověk se stává zase člověkem, je to lidské," řekl Margat.

Neměli jsme co dělat, a tak jsme si tam sedli. Údolí leželo pod námi. Den byl krásný.

Margat se rozhlížel na všechny strany; kabonil čelo a hanobil vesnici, protože se nepodobala jeho domovu. Co je to napadlo, že ji postavili takhle! Nelíbil se mu kostel a jeho podivný tvar, ani to, že zvonice byla zde a nikoli onde.

Přišli Orango a Rémus a posadili se vedle nás na připalujícím odpoledním slunci.

Velmi, velmi daleko od nás vybuchl šrapnel jako bílý keř. Smáli jsme se tomuto neškodnému výbuchu v mlhavé dáli. Rémus správně připomněl:

„Když to na člověka nespadne, tak si říká: todle nebyla trefa."

V té chvíli se pět set metrů pod našima nohama, na dolejším konci vesnice, vznesl oblak špinavého kouře a až k naší výšině dolehl hrozný rachot.

„Mažou to dole do vesnice," konstatoval lakonicky Orango.

Margat, který myslel stále ještě na totéž, zvolal:

„A hokynář tu šupu nedostal, spadlo to zrovna na druhým konci. To je škoda. Prodává si, zač se mu chce, a ještě vám řekne: ‚Jestli se ti to, chlapče, nelíbí, tak koukej vypadnout.' Ach, to je škoda."

Henri Barbusse: Jasno; přel. Miroslav Vlček. Praha, Mladá fronta, 1952.

Povzdechl si a pokračoval:

„Ach! Ti hokynáři, to je na mě moc. ‚Vy druzí můžete pojít, zruinovat se, co je mi po tom - já musím vydělávat!' "

„A cože těm hokynářům nemůžeš najednou přijít na jméno," zeptal se Orango, „když byli takovýhle odjakživa? Jsou to zloději a spol."

Po chvíli ticha si Rémus odkašlal, aby si vyčistil hlas, a řekl:

„Já jsem hokynář."

A tu mu Margat prostince odvětil:

„No a, co chceš, člověče... Vždyť já vím dobře, že na světě je vlastní prospěch nade všecko."

„Safra, člověče, vždyť to se ví," odpověděl Rémus.

Když jsme jednou nosili do ubikace slámu, přitočil se ke mně jeden z mých bezvýznamných kamarádů a při chůzi se mne otázal:

„Měl bys mi vysvětlit, proč už není na světě žádná spravedlnost. Šel jsem požádat kapitána o dovolenku, na kterou mám nárok a ukážu mu dopis, že jako mám tetu na smrtelný posteli. A on mi na to řekl, že je to bouda. Jářku, povídám si, tohle je víc než silný! Tak mi teda pověz. Proč teď, když začala válka, nezačala taky velká spravedlnost pro všechny, vždyť to šlo, protože nikdo by byl v tý době neřekl: ‚Nechci.' A proč je to zrovna obráceně? A nemysli si, že mi to vrtá hlavou jen proto, co se mi stalo, ale jsou tu těžký fabrikanti, který prej na těch jatkách rázem vydělávají denně celý sta franků navíc a přitom zůstávají za větrem, a ty fajnoví ulejváci vzadu, který jsou desetkrát udělanější než tyhle spousty polomrtvejch zeměbranců, který odtud doteďka nepustili, a ty městský flámy s děvkama, s perlema a se šampaňským, jak nám o tom psával Jusserand."

Odpověděl jsem mu, že dokonalá spravedlnost není možná a že člověk musí vidět také celek. Když jsem to však řekl, upadl jsem sám do rozpaků před neústupnou, prostoduchou a vzácnou zvídavostí kamaráda, který sám hledal pravdu!

Po této příhodě jsem se po celé dlouhé jednotvárné dni ne-

jednou snažil uspořádat své názory na válku. Nedokázal jsem to. Mám jasno v několika bodech, v nichž mi bylo vždy jasno. Nic víc však nevím. Spoléhám na ty, kteří nás vedou a znají všechny politické důvody. Někdy však lituji toho, že už nemám takového rádce, jakým byl Josef Bonéas.

Jinak se lidé, kteří mne obklopují — s výjimkou, když je to spojeno s přímým osobním zájmem, a s výjimkou několika žvanilů, kteří ze sebe jedním dechem vychrlí theorie, v nichž bývají celé statě z novinových článků — vůbec nezajímají o jakýkoli vzdálenější nebo hlubší problém o souvislostech těchto nevyhnutelných trampot, jimž jsme vystaveni. Jsou si dobře vědomi své nevědomosti a nemohoucnosti ve všem, co se netýká bezprostředních a hlavně osobních otázek.

Když jsem se jednou večer vracel do nitra stáje, v níž jsme přespávali, muži, kteří tam už leželi podél i napříč na otepích slámy, spolu hovořili a docházeli k témuž názoru. Kdosi právě uzavíral celou debatu:

„Dokud člověk šlape, tak mu to stačí."

Avšak Termite, který byl stočen na společném lůžku do klubíčka jako křeček, byl vzhůru. Zdvihl zarostlou a chlupatou hlavu, škubl sebou, jako kdyby byl polapen do nástrahy, zatřepal měděným štítkem na svém zápěstí jako zvonkem a řekl:

„Ne, to nestačí. Člověk musí myslet, ale myslet vlastním rozumem, ne rozumem druhejch."

Od země se zdvíhaly pobavené tváře, zatím co on se zaplétal do úvah, jejichž nekonečnost se dala předpokládat.

„Pozor, hoši, bude mluvit o militarismu," oznamoval šprýmař zvaný Pinson, jehož veselé mysli jsem si již nejednou všiml.

„Samozřejmě, že jde o militarismus..." pokračoval Termite.

Všichni se dali do smíchu při pohledu na tohoto ježatého skrčka, který sebou házel na zešeřelé slámě a při tom vykřikoval velké fráze z veřejných schůzí a promítal na pavučiny v okně stínovou hru.

„Chceš snad říct," vyptával se ho jeden z nás, „že Němčouři nejsou militaristi?"

„Jsou, sakra, to se ví, že jsou," přitakal Termite.

„No tak, to jseš nemydlenej!" spěchal ho ujistit Pinson.

„Já, milej hochu," řekl jeden zeměbranec, který byl poctivým vojákem, „já na to nepůjdu tak ze široka a taky nejsem tak mazanej jako ty. Já vím jenom to, že nás přepadli, že my všichni jsme chtěli mít jen klid a mír s celým světem. Tak hele, třeba u nás v Creuse, já vím..."

„Víš, víš! Houby víš!" křičel zuřivě Termite. „Ty jseš takový obyčejný, ubohý domácí zvíře jako miliony druhejch našich lidí. Oni nás seženou dohromady, ale při tom nás drží od sebe. Rozdělujou nás. Říkají nám co chtějí, nebo nám neřeknou vůbec nic, a ty tomu věříš. Řeknou ti: ‚Tohleto si musíš myslet!' Oni..."

Cítil jsem, jak se mne pozvolna zmocňuje hněv proti Termitovi, který vyvěrá z téhož pudu, který mne kdysi vrhl proti jeho druhovi Brisbillovi. Přerušil jsem ho:

„Kdo je to: Oni?"

„Panstvo," řekl Termite.

V té chvíli se v šeru uličky, která vedla k nám, objevila Marcassinova postava.

„Pozor, zupák jde, drž hubu," radil blahosklonně kterýsi účastník.

„Nebojím se říct, co si myslím!" prohlásil Termite, při čemž okamžitě snížil hlas a začal přelézat slámu, která dělila sousední stáj od naší.

Znovu jsme se dali do smíchu. Margat byl vážný:

„Vždycky budou," říká nám, „jako vždycky byly, dva druhy lidí: kušnilové a poskokové."

Někteří se vyptávali:

„Že sem takovej chlap vůbec šel?"

„Neměl doma asi co jíst," odpovídal zeměbranec, který tak vyjádřil všeobecný názor.

Starý voják po těchto slovech zívl, skrčil se na všechny čtyři, urovnal si slámu na svém místě a dodal:

„Co bysme se s tím trápili, nějak už to dopadne. Stejně nemůžem dělat nic jinýho."

Byl čas ke spaní. Stáj byla otevřena zpředu a po jedné straně. Ale vzduch nebyl studený.

„Už je to psí počasí za námi," řekl Rémus. „Zaplať pánbu."

„Však už je na čase!" řekl Margat.

Rozložili jsme se jeden těsně vedle druhého. Voják, který ležel v nejtemnějším koutě, zhasl svíčku.

„Hlavně aby už bylo po válce!“ bručel Orango.

„Jen kdyby mi vyřídili tu žádost a vzali mě k cyklistům,“ odtušil Margat.

Umlkli jsme a každý z nás se zamyslil nad tímto nejasným, velkým přáním i nad nějakým podobným drobným přáním, jako bylo Margatovo. Tiše jsme se ubalili na slámě, nad níž se právě snášela noc; zavřeli jsme oči.

Dole ve vesnici v dlouhém růžovém domě bydlela hezká statkářka, která při úsměvu přimhuřovala oči. V těch dnech, kdy skončily deště a mlhy a kdy vše bylo zalito mládím roku, jsem k ní vzhlížel celou svou bytostí. Měla malý nosík, velké oči a hebké plavé chmýří, podobající se stopám po zlatě, na rtu i na šíji. Její manžel byl na vojně. Kdekdo se jí dvořil. Na vojáky se letmo usmívala, ráda si popovídala s poddůstojníky a při setkání s důstojníky zůstávala nehybně stát ve zmateném obdivu. Snil jsem o ní a zapomínal jsem proto psát Marii.

Mnozí se doptávali na selku: „Dala by si říct?“ Ale mnozí odpovídali: „S tou nic není.“

Jednoho dopoledne, jasnějšího než obvykle, se ostatní kamarádi bavili tím, že si dobírali, dráždili a občas častovali troškami vína opilého kamaráda, aby jej tak udrželi v náladě a mohli se tím déle smát na celé kolo. Tyto neškodné zábavy, které se podobaly těm, o něž se přičiňoval Termite řečmi o militarismu a vesmíru, mne nikterak nepřitahovaly, a tak jsem odešel ven.

Dal jsem se dolů po dlážděném svahu. V zahradách a sadech rozpínaly pupence tisíceré liliputánské zelené a ještě uzavřené ručky a na jabloních se objevovaly bílé růžičky. Jaro kvačilo ze všech stran. Došel jsem na dohled růžového domu. Stál zcela sám u cesty a pohlcoval všechno slunce. Zaváhal jsem. Minul jsem jej... Kroky se mi tíživě zpomalily, zastavil jsem se a vrátil se ke dveřím. Takřka bezděčně jsem vešel dovnitř.

Nejprve mne oslepilo světlo! Na červených kuchyňských dlaždicích svítil ohňostroj slunečního světla. Hrnce a pánve se blýskaly.

Byla tam! S obnaženými pažemi a krkem stála u výlevky a mezi zářivými rudými odlesky polité podlahy a zlatem měděného nádobí vypouštěla do lesknoucího se dřezu stříbrný proužek vody. Zelenavý jas okenních tabulek jí smáčel kůži. Spatřila mne a usmála se.

Věděl jsem, že se vždycky na každého usmívala. Ale byli jsme sami! Cítil jsem, jak se mne zmocňuje nezkrotná touha. Bylo ve mně cosi silnějšího než já, a to znásilňovalo její obraz. Každou vteřinou se mi zdála krásnější. Přiléhavé šaty vystavovaly na odiv tvary jejího těla a nad lakovanými dřeváky se jí chvěla spodnička. Díval jsem se jí na krk, na hrdlo, na počínající křivku ňader. Silná vůně jí halila ramena a zdála se pravdou jejího těla. Neodolatelně, neschopen slova jsem se k ní přibližoval.

Mírně pochýlila hlavu; pod sepnutou kyticí vlasů se jí stáhlo obočí; v očích se jí objevil nepokoj. Byla zvyklá na dětinské chování oslněných mužů. Ale toto stvoření mi nemělo patřit! Udeřila mne suchým zasmáním, uskočila a zavřela mi dveře před nosem.

Otevřel jsem dveře; spěchal jsem za ní do kolny. Cosi jsem zakoktal, znovu jsem pocítil kouzlo její přítomnosti, vztáhl jsem ruku. Vytrhla se, provždy mi unikala... Byla však zadržena příšernou hrůzou!

Stěny i strop se k sobě přiblížily za syčivého, hromového rachotu, ve stropě se rozevřelo strašlivé propadliště a vše se zaplnilo černým ohněm. A zatím co já byl mrštěn sopečným výbuchem na stěnu, zatím co mne oči pálily, zatím co mi bubínky praskaly a hlava třeštila, zatím co kolem mne se bořilo a trhalo kamení, spatřil jsem, jak ženu fantasticky obklopila tma a oheň, jak letí do výše, jak se točí v bílé a rudé směsici šatů a prádla; a cosi ohromného, dvounohého, nahého a s vyhřezlými vnitřnostmi mi vletělo do obličeje a zalilo mi ústa chutí krve.

Cítil jsem, jak křičím, jak chraptím. Byl jsem zcela omráčen tím strašným polibkem, tím odporným objetím, které mi poranilo ruku, již jsem vztáhl po kráse této ženy a již jsem měl doposud napřaženou vpřed, tonul jsem ve víru dýmu a popelu a ve strašném rachotu, který se majestátně rozléval. A přece se